

A VITA MINT IGAZSÁGKERESÉS – ELŐSZÓ

LACZKÓ SÁNDOR

Miert van, hogy a közgondolkodás számára a vita a békétlenség, a háborúság szinonímája? Vajon miért, hogy a vita jobbára pejoratív jelenséggént mutatja meg magát a társadalmi együttélés alrendszeireiben? S ugyan miért van az, hogy a közéletben a vita mint perlekedés, veszekedés tétéleződik, leplezve a tényt, hogy a vitapartnerek valójában nem tudnak egymással érveket felsorakoztató diskurzust folytatni, sőt, egyenesen ellenségei egymásnak. Ám a vita eredeti jelentése, tartalma és funkciója egyáltalán nem a háborúság, a békétlenség, a veszekedés vagy a perlekedés irányba mutat, s mint filozófiai eljárás mód a legkevésbé sem bír pejoratív jelentéssel. A mibenlétével kapcsolatos fejtegetések egyenesen Szókratészig és Platónig repítenek vissza bennünket. Az egyet nem értés kultúrája ugyanis nekik köszönhetően tartozik hozzá a filozófia identitásához. A vita általuk vált a filozófia természetes létmódjává és anyanyelvévé, amely mint metódus és mint eszköz egyenesen az igazsághoz viszi közelebb a vitapartnereket. Már amennyiben az érvek és az ellenérvek meghallgatásra találhatnak, s amennyiben erendő szándék van egymás nézőpontjának a megértésére.

Látjuk, hogy a valóság birtokbavételének különböző módjai ütköznek össze a vita során, s bár léteznek terméketlen, sehová sem vezető viták, alapvetően mégis az igazság közös keresésének a lehetőségével kecsegtet bennünket minden polémia. Az igazság iránti vágy, a gondolkodás és az érvelés szabadsága egyaránt szükséges ahhoz, hogy a vita célt érjen. Ennyiben valóban nem a békétlenség megnyilvánulása, nem is a háborúság metaforája, hanem az érvek és ellenérvek ütköztetésével az igazság barátainak közös törekvése a rejtőzködő igazság megtalálására.

A témaválasztást Heller Ágnes szellemisége és emléke motiválta. Az ő gondolkodásának fókuszában a folyamatos vita állt, mint ami nem békétlenséget hoz, hanem jó esetben konszenzust teremt. Számára a vita a közös igazságkeresés megnyilvánulása, a kíváncsiságának a megnyilvánulása, s így tevékenységének az éltető eleme volt. Heller Ágnes beszélgetni, vitatkozni járt Szegedre. Azért adott elő rendszeresen a *Lábjegyzetek Platónhoz* című konferenciasorozat egy-egy rendezvényén, s publikált a megjelenő kötetekben, mert ezeken a fórumokon a közös gondolkodás vitakultúráját mindig izgalmasnak tartotta. 2019 nyarán bekövetkezett tragikus halála arra készítette a szervezőket, hogy a konferenciasorozat következő eseményét az ő emlékének

szenteljék. Így (bár 2020-ban a járvány miatt elmaradt a konferencia) 2021. május 20-21-én *A vita* címen online Heller Ágnes Emlékkonferenciára került sor a *Magyar Filozófiai Társaság* és a *Pro Philosophia Szegediesi Alapítvány* szervezésében. Jelen kötet apropóját pedig az említett konferencia adta, s szintén a világhírű filozófus emlékét idézi fel.

Heller Ágnes bizonyára egyetértett volna azzal, hogy a vitát nem kiiktatni kell életünkől és gondolkodásunkból, hanem épp fordítva – létre kell hozni és erősíteni kell az egyet nem értés kultúráját. Azt a kultúrát, amelyben a különböző argumentumok meghallgatásra találnak, s a vitázó felek nem ellenségként, hanem az igazság barátaiként tekintenek egymásra, s ennek szellemében együtt keresik az igazságot.

* * *

A Lábjegyzetek Platónhoz című konferencia- és könyvsorozat elindítását a fogalmak és problémák tisztázásának az igénye vezérelte. Olyan fogalmakat és problémákat igyekeztünk és igyekszünk megvizsgálni és 'lábjegyzetelni', amelyek első, mondhatni klasszikus megfogalmazásai az antikvitásban és/vagy egyenesen Platónnál gyökereznek, de amely fogalmak és problémák ma is jelen vannak életünkben és gondolkodásunkban, így a róluk szóló diskurzusok nem értek, nem is érhetek véget. A konferencia- és könyvsorozat Whiteheadtől kölcsönzött címe ugyan Platónra utal, de egyúttal a kutatások minden korra és a filozófiával rokon tudásterületekre történő kiterjesztésére is ösztönöz bennünket.

Tanulmánykötetünkben tehát 'a vita' problémavilága képezi reflexióink tárgyát. Mint ahogyan a *Lábjegyzetek Platónhoz* című könyvsorozat eddigi kötetei esetében is tettük, mindössze 'lábjegyzeteket' kívántunk fűzni a meglehetősen régi keltezésű 'jelenség(ek)hez'. Vizsgálódásaink során annak igyekeztünk nyomába eredni, hogy milyen módon lehetséges vitázni a vitáról, s mi az a beszédmód, amely révén közelébe férközhetünk a vita mibenlétéhez? Kötetünkben megvizsgáljuk a vita számtalan modelljét, legyen az harc, háborúság, békétlenség, veszekedés, perlekedés, avagy egyenesen igazság- és konszenzuseresés, megismerés, vagy netán magára a tudás megszerzésére irányuló késztetés.

Könyvünk jóval több, mint a konferencia előadásainak betűhív közlése. Részben azért, mert az ott elhangzott előadások jobbára vázlatos szövegei bővített terjedelemben és részletesebben kidolgozott formában látnak most napvilágot. Részben pedig azért, mert kötetünk olyan tanulmányt is tartalmaz, amelyek felkérésünkre utólag születtek és előadás formájában nem hangoztak el a konferencián. Sőt előfordul az is, hogy a konferencián elhangzott előadás

írott változata különböző okokból nem került most közlésre. A *vita* című konferencia így inkább csak előzménye és apropója volt a közös gondolkodásnak, amelynek a végeredménye jelen kiadvány. Kötetünket a vita problémájára koncentráló és reflektáló önálló tanulmánykötetnek, s nem pedig konferenciakiadványnak tekintjük.

Lábjegyzetek Platónhoz sorozatcímen 2021-ben immáron tizenkilencedik alkalommal került sor tematikus konferenciára Szegeden. A rendezvény-sorozat a *Magyar Filozófiai Társaság* évenként megrendezésre kerülő nagyrendezvénye, amelyen hazai és határokon túli előadók egyaránt részt vesznek. A sorban az első – a 2002-ben tartott –, *A szeretet* című konferencia előadásai nem jelentek meg nyomtatásban, míg *Az erény* (2003) című rendezvény kibővített, szerkesztett és gondozott anyaga képezte a *Magyar Filozófiai Társaság* és a *Pro Philosophia Szegediensi Alapítvány* által közösen jegyzett, *Lábjegyzetek Platónhoz* című könyvsorozatot 1. kötetét. Bár *A bűn* című (2004) rendezvény volt a konferenciasorozat harmadik állomása, az ott elhangzott előadások bővített és gondozott szövegeit a könyvsorozat 2-3. köteteként jelent meg, s ezzel szinkronba került a konferencia- és könyvsorozat sorszámozása. A konferenciasorozat 4., *A barátság* című (2005) rendezvényének anyaga egyben a könyvsorozat 4. köteteként látott napvilágot. Ezt követte *A lelkiismeret* című konferencia (2006), illetve annak tanulmánykötete a sorozat 5. köteteként, majd pedig *A gyűlölet* problematikája képezte a vizsgálódások tárgyát (2007), s egyben a könyvsorozat 6. kötetét. *Az igazságosság* címet viselő konferencia (2008) előadásainak kidolgozott anyaga a sorozat 7. köteteként jelentek meg, míg *A szabadság* címen rendezett konferencia (2009) kibővített tanulmányai a könyvsorozat 8. köteteként látott napvilágot, majd *Az akarat* című konferencia következett (2010), melynek részletes tanulmányai a sorozat 9. kötetében lettek kiadva. A 10. kötet *Az ész* címen az azonos című konferencia (2011) bővített anyagát tartalmazza. A 11. sorszámot viselő tanulmánykötet *A szerelem* címen jelent meg, magába foglalva az ezen a címen rendezett konferencia (2012) bővített anyagát. *A hazugság* című konferencia (2013) terjedelmes tanulmánykötetté összeállt és alaposan kidolgozott anyaga a sorozat 12. darabjaként jutott el az olvasókhoz. A könyvsorozat 13. kötete *A bizalom* című konferencia (2014) apropóján született tanulmányokat tartalmazza. Ezt követte *Az agresszió* (2015) című tanulmánykötet, majd *Az emlékezet* címen (2016) jelent meg a témában vizsgálódó kötet, mögöttük egy-egy hasonló témájú konferenciával. Ezután következett *Az idegen* című konferencia (2017) apropóján született tanulmánykötet, a sorozat 16. köteteként. Rá egy évre *A polisz* című konferencia (2018) tanulmánykötete jelent meg, a sorozat 17. darabjaként. A könyvsorozat 18. kiadványaként *Az identitás* című konferencia (2019) önálló

tanulmánykötete látott napvilágot. Ezután (2020) a fertőző világiárvány következtében elmaradt a konferencia, így kötet sem jelent meg. Jelen tanulmánykötetünk pedig *A vita* című online konferencia (2021) apropóján született és a sorozat 19. darabjaként a téma részletesen kidolgozott tanulmányait tartalmazza.

Kötetünk szerkesztése során az előzőekben már megszokott tematikus és időrendi, illetve problémátörténeti elrendezési módot alkalmaztuk. A szövegek jegyzetanyagát egységesítve, lábjegyzetként helyeztük el. Az idegen szavakat és a műcímeket kurziváltuk. Rövidebb idézeteket a szövegtestben, hosszabbakat pedig a szövegtestből kiemelve jelenítettük meg.

Megköszönve a kötet szerzőinek a munkáját, abban a reményben tesszük közzé *A vita* című tanulmánykötetünket, hogy 'lábjegyzeteink' számot tarthassanak az olvasók érdeklődésére.